

TONEEL *Romeinse tragedies* (3 en slot)

Bij het lijk van Julius Caesar houden twee mannen een toespraak. Eerst Marcus Brutus. Jacob Derwig spreekt diens tekst als een hork. Het is een persconferentie van Balkenende: Ik heb aangegeven dat ik veel van Caesar hield. Maar Caesar was ambitieus. Daarom moest hij dood. Want ik houd meer van Rome. Zoals ik eerder heb aangegeven. Zoiets. Daarna laat hij het woord aan Marcus Antonius.

In de enscenering van Ivo van Hove wordt dit personage gespeeld door Hans Kesting. Hij verlaat meteen het spreekgestoelte en beveelt de cameraman hém te volgen, wáár hij zich de komende minuten ook zal bevinden – en dat is overal. Terwijl Kesting de zinnen van Shakespeares geniale tekst laat dansen en springen dat het een lieve lust is, demonstreert-ie de eendeloze reeks mogelijkheden die zijn gelegen in het cliché 'de camera houdt van hem'. Deze Marcus Antonius weet dat hij maar één moment heeft, en dat moment is nú. De Romeinen hielden niet van het lang opbaren van lijken, noch van stille tochten. Marcus Antonius kronkelt over het lijk van Julius Caesar en houdt daarbij de camera steeds in het oog. Hij bemint Rome als een koele minnaar: slordig, kort van memorie en promiscue.

Zijn lijkrede lijkt de ideale opmaat voor het slotdeel van de *Romeinse tragedies*, de tragedie van Antonius en Cleopatra. En ook hier heeft Ivo van Hove de openingsscène geschrapt. Plaats van handeling: Alexandrië, Egypte, waar de grote Romein de Egyptische koningin Cleopatra bemint. Marcus Antonius vat zijn marsroute kort samen: 'Laat Rome smelten in de Tiber en laat/ de wijde boog van zijn groot rijk vergaan/ tot stof. Mijn plaats is hier! Een koninkrijk/ is klei. Ik bezweer de wereld te erkennen/ op straffe van vergelding, dat wij ons als/ waarlijk weergaloos mogen beschouwen.' Ivo van Hove wil een ander verhaal vertellen. In zijn eigen woorden: 'Zowel Antonius als Cleopatra vermengt privé-aangelegenheden met zaken van openbaar belang en zet daarmee een heel koninkrijk en de wereld op het spel. Politiek en privé gaan niet samen, politiek bedrijven vergt een koel hoofd.'

Ivo van Hove en zijn vertaler/bewerker Tom Kleijn fileren het stuk aan de hand van dit adagium. En ze doen dat bewonderenswaardig consequent. De politieke streken en strapatsen in het Groot Romeinse Rijk, waar maar plaats is voor één heerser (en die heet Octavius Caesar, koel en berekenend gespeeld door Hadewych Minis), worden als het ware buiten de centrale handeling gehouden, als een middelpunt zoekende motor, met maar één doel: het vernietigen van passie als krachtlijn in de politieke arena. De historicus Plutarchus, wiens *Parallele levens* op Shakespeares schrijftafel lag tijdens het schrijven van de Romeinse tragedies, spreekt over de slotzet van Octavius Caesar als over 'het bespringen van de prooi

Marcus Antonius': 'In juli 30 v.Chr. verschenen de Romeinse legioenen voor Alexandrië. De volgende avond, toen de schemering in nachtelijk duister overging, zweefde het geluid van onzichtbare muzikanten door de stad en vervolgens omhoog naar de sterren. En toen de mensen over dit mysterie nadachten, realiseerden ze zich dat Dionysus, de god die Marcus Antonius altijd probeerde te imiteren en na te bootsen, zijn oogappel in de steek had gelaten.'

Ivo van Hove geeft alle ruimte aan de zelfgekozen dood van Antonius en Cleopatra, Shakespeares Romeo en Julia op middelbare leeftijd. Het larmoyante sterven duurt ongenadig lang, het is het kijken en luisteren meer dan waard. Chris Nietveld, die haar Cleopatra grillig, vurig, sensitief én nuchter de hele vertelling lang laat heersen over de onberekenbaarheid van haar minnaar, blijft in deze slotscènes soeverein, ze beziet haar dood en die van Antonius als een overwinning van hun beider liefde op de wereldlijke macht van Octavius Caesar, die letterlijk het nakijken heeft. Als een boekhouder maakt deze overwinnaar de verlies- en winstrekening van het slagveld op: 'Geen graf ter wereld zal ooit een paar omsluiten/ dat zoveel roem verwierf. Een schokkende gebeurtenis/ als deze treft ook hem die haar veroorzaakt heeft/ want hun verhaal wekt medelijden op voor hen/ en roem voor hem door wiens handelen/ wij hen betreuren.'

Huiveringwekkend slot van een slopende en virtueuze toneelgebeurtenis.

LOEK ZONNEVELD

Romeinse tragedies, *vanaf 9 augustus reprise in Amsterdam, daarna t/m eind september te zien in Eindhoven, Brussel en Antwerpen. Inlichtingen: www.toneelgroepamsterdam.nl*